

הילד והשכול

מאת אריה בן-יוסף

מוקד לזכרו של הסופר הפסיכולוג

פרופ' פ. שניאורסון ז"ל

במלאת כ"ה שנה לפטירתו

מעמיקה וחדורת אהבה לעבר האדם מעור-גנת באמונה שהיסוד המרכזי באישיותו אינו הנוהג (ביהייבוי) אלא היבראו בצלם, כפי שנקבע בספר הספרים שלנו. ההנצחה המשמעותית ביותר לגבורי-יש-ראל שמסרו את נפשם למען מולדתנו הנה הדאגה לכך, כי צאצאיהם יתפתחו בצורה תקינה ויהיו לאנשים שישאו בג-אוה את זכר אבותיהם שמסרו את נפשם למען קיום מדינתנו. בשטח זה רבה תר-מתה של פרופ' סמילנסקי (תלמידתו של פרופ' שניאורסון) שבמחקריה הצביעה על הדרך שיש לילך בה כדי שאישיותם של ילדי הנופלים לא תיפגע אלא תחושל למרות האסון הכבד שפקד אותם.

במחקר זה היא דוחה את הגישה שיש להסתיר מהילד את מות האב ומצינת שיש לספר לילד את האמת לאמיתה ויש להנציה בלבם של יתומי צה"ל את זכר אבותיהם אך יש לדעת כיצד להעביר לילד היתום את הבשורה המרה. צריך

"שלום לאבא" של רבקה מגן: הנו סיפור נוגה המעוגן למרבית הצער במציאות חיינו. זהו סיפורו של ילד ששכל את אביו במלחמת יום הכיפורים, ובו מתור-ארים כל חוויותיו ורגשותיו של הילד שלרגל המאורע הטראומי שאירע בחייו — יחס הסביבה והחברה אליו לאחר האסון והדרך הקשה שבה הוא עבר לק-ראת שיקומו וחיסונו הנפשי.

הסיפור כתוב כיצירה אמנותית רגישה שכל מרכיביה אמיינים ומהימנים. סיפור זה מן הדין שיקראו בני-נוער ומבוגרים, ובמיוחד העוסקים במערכת החינוכית שלנו, שכן בעזרתו ילמדו כיצד לנהוג ב-לדים שהשכול פגע בהם. למרבית הצער תופעה זו הנה די שכיחה בחברתנו ולא תמיד יודעים בני הנוער, המבוגרים ואף המחנכים כיצד להתיחס לתופעה רגישה זו. בעיה זו העסיקה מאד אף את משרד החינוך והתרבות.

פרופסור שניאורסון גרס כי התבוננות

1. רבקה מגן: שלום לאבא, ציורים אלישבע געש, תל-אביב, "עם עובד" תשמ"ג, (93 עמ').

לנקוט צעדים שיקלו על הילד את הסתגלותו למציאות החדשה שבה האב אינו בחיים עוד. ויחד עם זאת לשמר בקרבו את דמות האב מבלי שהילד יינטק בנפשו אלא יפתח בקרבו כוחות חיסון שיסיעו לו בדרכו הקשה בחיים ללא המשענת והסיוע הממשיים של האב אלא רק בלי-ווי של דמות החקוקה בלבו.

פרופ' ש. סמילנסקי ציינה שיש לשתף את הילד בכל שלבי האבל המסורתיים בציינה שההתאבלות מאפשרת לילד, שהשכול פקדו, להגיע ל"פתרון האבל" המרשג ע"י תהליך של הפנמה אשר בו דמות האב מופנמת ונהפכת לחלק מאישיותו של הילד המתאבל. (ר' במחקרה הנ"ל ביחוד בע' 50—55) כל הבעיות שהוזכרו ושנידונו בדרך מדעית ע"י פרופ' ש. סמילנסקי מועלות אף בדרך סיפורית בספרה של רבקה מגן — "שלום לאבא".

בסיפור זה נגולה פרשת חייו של הילד גור איתן לפני נפילתו של האב ולאחריה וכן פרשת ההתמודדות שלו עם האסון שפקד את משפחתו.

רבקה מגן מספרת כיצד פעלה האם בהתאם להנחיות הפסיכולוגיות-החינוכיות שהזכרנו לעיל. שכן היא לא הסתירה מבנה את האסון הנורא שפקדם והכשירה את בנה להתמודד עם המצב שנוצר במשפחתם לא בדרך של עקירת זכרו של האב אלא תוך השתדלות להקנות לו ולהנציח בקרבו את דמות האב שנעקר לפתע ממשפחתו. לעומת זאת מודגש שהסביבה החינוכית של הילד היתום גור, לא ידעה להתמודד כראוי עם בעייתו, הילדים אמנם בקרו את גור בימי אבלו, אולם מורתו של גור לא שוחחה עם חבריו על האסון, שפקד את חברים ומ-

שום כך כל בני כתתו היו נבוכים ולא ידעו כיצד נהוג, הם אמנם הסתכלו עליו במבט־רחמים אך אלה לא עזרו לגור, אלא להיפך הכעיסוהו: (עמ' 37) המחבר רת היטיבה לתאר את הניגוד בין הרגשרתיו ותחושותיו של הילד שבו פגע האסון לבין ההרגשות והתחושות של סביבתו הקרובה "אסוני הלך והתרחק מלבם כשם שגם המלחמה החלה להישכח מלבות רבים. אבל אני שעות רבות חשתי מועקה בחי".

דומה שרגשות המועקה הללו היו פרחתים אילו בנוסף לחיזוקים שגור קיבל בביתו הייתה אף הסביבה החינוכית נרגת כך.

ספר זה הנו לדעתי ספר שקריאתו חובה לכל בני הנוער לכל המבוגרים ובמיוחד לכל המחנכים בישראל, שכן באמצעותו ניתן להסתייע בפתרון בעת חיזוק וחישול הילדים שהשכול פגע בהם. ברור, שאף אחד לא חפץ לפגוע בהם במכוון, אך יש שהם נפגעים ע"י מבוגרים ובנינוער מחמת חוסר ידע רגישות למצבם.

ספרה של רבקה מגן — "שלום לאבא" כתוב ברגישות רבה ומצטיין בעיצוב נאמן של דמותו של הילד גור, דבר זה מוצג ומובלט במיוחד ע"י הצגת עולם הדמיון החופשי של גור, המביע את רגשותיו הפנימיים ביותר (ר' פרק ז', החלום) וכן ע"י הצגת עולם הדמיון המעוגן במחשבה ההגיונית (ר' הרהורי גור בחלומו בהקיץ עמ' 44).

מן הראוי לציין גם את איורי הספר של אלישבע געש הערוכים בטון מינורי מעודן והחופפים להפליא את תוכן הסיפור ושהנם כולם כאחד כעין פיוטים אלמים המספרים כה רבות.